

Військово-політичне партнерство як інтегральний напрямок військового співробітництва

Джус О. А.,

Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Виявлено, що основними напрямками міжнародного військового партнерства, визначальними засобами досягнення стратегічно важливих цілей держав та їх об'єднань є військово-політичне співробітництво, військово-технічне співробітництво і військово-стратегічне співробітництво. Усі зазначені напрямки міжнародного військового партнерства заслуговують на детальний теоретико-методологічний аналіз, що має забезпечити розкриття сутності та головних компонентів кожного з них, а також визначити взаємозв'язки між ними. З'ясовано місце військово-політичного партнерства в системі міжнародного військового партнерства як інтегрального напрямку військового співробітництва. Виокремлено його характерні ознаки, цілі, та наслідки. Оцінено основні елементи надійності військово-політичних союзів на прикладах: посилення воєнно-політичного співробітництва західноєвропейських держав у межах НАТО, а згодом – і в структурах безпеки ЄС; особливої моделі співробітництва у Північноамериканській регіональній системі міжнародних відносин, а саме – об'єднане командування протиповітряної оборони (НОРАД), що стало наслідком тісної співпраці між США та Канадою; миротворчої діяльності як особливої різновиду і головного пріоритету військово-політичного партнерства у сучасній системі міжнародних відносин.

Ключові слова: міжнародне військове партнерство; міжнародні договори; захищеність; агресія; війна; миротворча діяльність

Military-political partnership as an integral component of military cooperation

Dzhus O. A., Military Institute of Kyiv National Taras Shevchenko University

Aim of this article is to analyze the essence, characteristics, implications and main development tendencies of military-political partnership, as an integral component of military cooperation. It has been identified, that at the present stage of development of international relations system the key characteristics of military-political partnership are: distribution of information crucial for making strategically important decisions (first and foremost confidential) among the allies, which reinforces the principle of mutual support; implications for a state that renounced the alliance and breached the military-political treaty in the form of destabilizing the international position of that state (the consequences of this sort of punishment include the recession of the guilty state's international security status) formalized assurance of each partner nation that the alliance will protect them in case of war, and provide necessary assistance for a diplomatic crisis, which is supposed to help prevent aggression against those states. It has been determined, that joint efforts to conduct and support combat are a crucial objective of military-political cooperation, particularly in times of war. Peace time military-political alliances often become the instrument of collective deterrence of a potential adversary, since they provide bases for cooperation in military, internal affairs, foreign affairs and economic fields. At the same time the military-political cooperation strengthens the bases for international military-political integration. The tendencies of the new age military-political partnership have been outlined, taking as an example the cooperation of Western European states in NATO and, later, in the security structures of the EU, as well as the regional security frameworks, like the North American Aerospace Defense Command (NORAD), the establishment of which was a result of close cooperation between US and Canada. The type of cooperation that is one of the main political in the system of military partnership.

Keywords: international military partnership; international treaties; security; aggression; war; peacemaking activities

Военно-политическое партнерство как интегральное направление военного сотрудничества

Джус А. А., Военный институт Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Виявлено, что основными направлениями международного военного партнерства, определяющими средствами достижения стратегически важных целей государств и их объединений является военно-политическое сотрудничество, военно-техническое сотрудничество и военно-стратегическое сотрудничество. Все указанные направления международного военного партнерства заслуживают подробного теоретико-методологического анализа, который должен обеспечить раскрытие сущности и главных компонентов каждого из них, а также определить взаимосвязи между ними. Выяснено место военно-политического партнерства в системе международного военного партнерства как интегрального направления военного сотрудничества. Выделены его характерные признаки, цели и последствия. Оценены основные элементы надежности военно-политических союзов на примерах: усиление военно-политического сотрудничества западноевропейских государств в рамках НАТО, а впоследствии – и в структурах безопасности ЕС; особой модели сотрудничества в Североамериканской региональной системе международных отношений, а именно – объединенное командование противовоздушной обороны (НОРАД), что

стало следствием тесного сотрудничества между США и Канадой; миротворческой деятельности как особой разновидностью и главного приоритета военно-политического партнерства в современной системе международных отношений.

Ключевые слова: международное военное партнерство; международные договоры; защищенность; агрессия; война; миротворческая деятельность

Постановка проблеми.

Типологія напрямків міжнародного військового партнерства охоплює такі головні компоненти: військово-політичне партнерство, військово-технічне партнерство, військово-стратегічне (власне військове) партнерство [7, с. 374]. Кожен із зазначених напрямків міжнародного військового партнерства є визначальним засобом досягнення стратегічно важливих цілей держав та їх об'єднань і заслуговує на детальний аналіз.

Мета даної статті – проаналізувати сутність військово-політичного партнерства як інтегрального напрямку військового співробітництва.

Аналіз досліджень і публікацій.

Деякі аспекти зазначеної проблеми досліджували українські вчені. Так, О. Феденко акцентує увагу на методиці оцінки військово-політичної обстановки, О. Погібко на правових засадах військового співробітництва, Ю. Клименко на інституціях військового співробітництва, Ю. Левенець і Ю. Шаповал на військово-політичній міжнародній інтеграції, О. Труш і О. Нікіпелова на історико-правових засадах військово-політичного співробітництва, І. Богач на регіональній моделі військово-політичного співробітництва, О. Давиденко, Ю. Карташов, Л. Фалалєєва на політиці європейської безпеки, Ю. Палагнюк, О. Котелянець на проблемах миротворчості тощо.

Виклад основного матеріалу.

На наш погляд, аналіз військово-політичного партнерства має спиратися на визначення, перш за все, сутності воєнної політики. Так, О. Феденко надає зазначеному поняттю таку характеристику: «Воєнна політика, як складова частина, входить до діяльності основних суб'єктів політики як сфери взаємодії між ними, пов'язаної, насамперед, ьз проблемою завоювання, утримання та використання державної влади, а також – реалізації визначення інтересів, політичних цілей. Вона безпосередньо пов'язана з військовим будівництвом, створенням збройних сил, їх підготовкою і застосуванням для досягнення політичних цілей, служить для забезпечення корінних інтересів і самого існування відповідних держав. Воєнна політика держав конкретизується в їх воєнних доктринах, військовій стратегії і в практиці військового будівництва. У підсумку сутність воєнної політики будь-якої держави зводиться до покладеної в її основу концепції підготовки і використання військових засобів для досягнення політичних цілей» [11, с. 55-56].

Поняття воєнної політики перебуває в основі визначення військово-політичної обстановки, що

охоплює стан відносин між державами та коаліціями держав (націями, політичними партіями), а також контрольованими ними військовими організаціями, формуваннями, угрупованнями, що відображає розстановку, співвідношення і взаємодію військових, економічних, політичних та інших сил, характеризує ступінь напруги цих відносин у даному регіоні (державі) або світі в цілому. Отже, сутність військово-політичної обстановки виражається двома діалектично взаємопов'язаними ознаками, які надають їй нову якісну визначеність:

– вона є результатом і процесом політичної взаємодії сторін;

– така взаємодія проводиться із застосуванням військових засобів. Провідне місце в даному співвідношенні належить політичній стороні, яка визначає принципові особливості використання військової сили для досягнення поставлених цілей (загрозу або пряме її застосування, можливу відмову від застосування військових засобів) [11, с. 57].

На нашу думку, саме військово-політична обстановка визначає сприятливі / несприятливі умови для реалізації військово-політичного партнерства. Військово-політичне партнерство передбачає співпрацю учасників для досягнення різноманітних цілей як військового, так і політичного характеру.

Теоретико-методологічний аналіз військово-політичного партнерства як напрямку міжнародного військового партнерства дає змогу виокремити низку його характерних ознак на сучасному етапі розвитку системи міжнародних відносин:

- розповсюдження між союзниками необхідної для прийняття стратегічно важливих рішень інформації (насамперед, конфіденційної), що зміцнює їх взаємну підтримку;

- покарання за відступництво від союзів у вигляді дестабілізації міжнародного становища держави, яка порушила умови військово-політичної угоди. Наслідком такого покарання стає погіршення стану її міжнародної безпеки;

- надання формалізованих гарантій кожній державі-партнеру щодо виступу союзників на її захист у разі війни, що має попереджувати агресивні дії проти цієї держави, та щодо надання необхідної під час дипломатичної кризи допомоги [4, с. 254].

Для досягнення високого рівня військово-політичного співробітництва в питаннях війни та миру держави свідомо позбавляють себе свободи дій, частково це стосується й менш важливих зовнішньополітичних проблем. Таке обмеження

вільного вибору може мати наслідком зростання міжнародної безпеки кожної держави-члена військово-політичного союзу та стабілізації міжнародної системи в цілому. Союзницькі зобов'язання є вагомим чинником стримування агресивних намірів або дій ворожої держави, оскільки їй протистоїть об'єднана сила військово-політичного союзу.

Водночас, як засвідчує теоретико-методологічний аналіз проблем військово-політичного партнерства, ключовою дилемою в цій сфері постає прагнення кожної держави, що бере участь у співробітництві, збільшити рівень власної захищеності за рахунок допомоги союзників, з одного боку, та зменшити ступінь обмеження автономності власних дій, що походить із зобов'язань, узятих на себе відносно союзників – з іншого боку. Відтак, для кожної держави участь у військово-політичних союзах, насамперед, визначається ступенем зовнішньої загрози: поразка ворога або зниження рівня конфронтації з ним може призвести до втрати зацікавленості в подальшій участі в союзі. Для військово-політичного співробітництва, що має місце під час війни, спільні зусилля у веденні та забезпеченні бойових дій є провідним завданням, а припинення існування останніх зазвичай збігається із завершенням війни. Військово-політичні союзи мирного часу часто стають інструментом колективного стримування потенційного супротивника, передбачаючи взаємодію як у військовій, так і у внутрішньополітичній, зовнішньополітичній, економічній сферах. Тим самим завдяки військово-політичному співробітництву зміцнюються основи воєнно-політичної міжнародної інтеграції [8, с. 680].

Військово-політичне співробітництво спричиняє для кожної країни наслідки, що мають двоїстий характер. З одного боку, членство у військово-політичному союзі створює ситуацію, за якої країна виступає його добровільним заручником. Проте з іншого боку, частково втрачаючи гнучкість у використанні власної військової сили, держава набуває військової могутності, яка перевищує сумарну силу союзних країн (ефект синергії). Відповідно, надійність військово-політичного союзу визначається наявністю або відсутністю таких елементів: інституціалізація союзу, внутрішня структурованість, чітко визначені зобов'язання країн-членів і розподіл ролей, спільна розробка стратегічних планів та способів їх імплементації, інформованість щодо роботи органів управління безпекою і становища в кожній країні, обмін таємною інформацією щодо держав, які не входять до союзів – опонентів та третіх країн.

Ю. Клименко слушно зауважує: «Союзницьке військово-політичне співробітництво далеко не завжди означає гармонію у відносинах між партнерами: держави турбуються щодо безпеки бути використаними своїми партнерами та, за деяких обставин, у них виникають сумніви у перевазі

здобутків над втратами в його процесі. Потенційна небезпека бути використаним для досягнення чужих цілей ніколи не може бути повністю усунута, але її можна мінімізувати взаємною довірою, транспарентністю партнерів, достатньою інформованістю про їх дії та наміри, створенням системи стимулів до лояльної співпраці та санкцій за порушення союзницьких зобов'язань. Співробітництво не завжди можливе, але інститути (організації) спроможні стимулювати взаємодію, зробити членів союзу відповідальними за свою політику та сприяти спільним безпековим стратегіям» [3, с. 13].

Відповідно, у системі військово-політичного партнерства претендувати на виконання функцій геополітичного стабілізатора може або держава-світовий лідер, або, у випадку нестачі в неї відповідних ресурсів, тимчасова коаліція держав. Основною проблемою подібних коаліцій є те, наскільки кожна з країн продовжує при цьому переслідувати власні цілі, що є відмінними від спільно проголошеної мети. Розрив між першим та другим визначає міру сталості й ефективності ситуаційного партнерства, що значно відрізняється від союзницького інституціалізованого військово-політичного співробітництва. В ідеалі всі учасники коаліції мають бути однаковою мірою зацікавлені у її дієздатності, але в дійсності відносини між ними є асиметричними, з обов'язковою наявністю елементів системи патрон-клієнт [3, с. 14].

В інституціалізованому стабільному військово-політичному блоці відносини між партнерами більш нівелюються. Лідер змушений дбати не тільки про підтримання постійної зацікавленості потенційних партнерів у створенні в потрібний йому момент коаліції, здатної до проведення операції (врегулювання конфлікту), але й забезпечувати привабливу для них перспективу, тобто інвестувати в майбутнє. При цьому зберігається небезпека, що в кінцевому рахунку партнерська країна відмовиться від участі в коаліції або лише імітуватиме свою участь.

Зі свого боку, лідер повинен бути постійно мобілізований та працювати на створення загальнополітичного контексту, за якого партнери мають добровільно та свідомо приєднатися до нього, він має доводити всіма доступними засобами, що вигоди від участі у коаліції переважатимуть втрати та втрати. Але в кінцевому рахунку військово-політична стратегія не може будуватися без урахування можливої неучасті партнера.

Держави можуть брати участь у військово-політичному співробітництві з різних причин: із міркувань престижу, для підвищення власної ваги в очах інших країн, а також із мотивів внутрішнього характеру, зокрема задля розвитку за допомогою лідера коаліції силового потенціалу для придушення політичних опонентів, терористів та створення загроз сусідам. Загалом коаліції

не може справляти на своїх членів такий дисциплінуючий вплив, як сталий інституціоналізований військово-політичний союз [3, с. 18].

Елементи сучасної системи міжнародного військово-політичного партнерства почали виникати вже після завершення Другої світової війни, оскільки в той час завдання забезпечення воєнної безпеки було усвідомлене різними державами світу як одне з найбільш важливих. Зокрема, в Західній Європі протягом періоду з другої половини 40-х рр. до початку 70-х рр. XX ст. вирішення зазначеного завдання здійснювалось двома способами – створенням традиційних воєнних блоків, які ґрунтувалися на принципі міждержавного співробітництва (Західний союз, пізніше – Західноєвропейський союз), та розробкою проєктів утворення наднаціональних оборонних структур (Європейське оборонне співтовариство, Європейське політичне співтовариство) [12, с. 171-172].

Відсутність необхідних умов для реалізації зазначених проєктів зумовила подальше посилення воєнно-політичного співробітництва західноєвропейських держав у межах НАТО, а згодом – і в структурах безпеки ЄС. Старт формуванню спільної зовнішньої політики й політики безпеки як однієї з основних сфер діяльності ЄС був наданий Маастрихтським договором про створення Європейського Союзу, що вступив у силу 1 листопада 1993 р. Серед її основних цілей визначені:

- захист спільних цінностей, основних інтересів, незалежності й цілісності ЄС відповідно до принципів Уставу ООН;
- будь-яке зміцнення безпеки ЄС;
- збереження миру й зміцнення міжнародної безпеки відповідно до принципів Уставу ООН, так само як і відповідно до принципів Гельсінського Заключного акту та цілей Паризької хартії (Ради Європи);
- розвиток міжнародного співробітництва;
- розвиток демократії й законності, повага до прав людини й основних її свобод.

У Маастрихтському договорі вперше було передбачено, що спільна зовнішня політика й політика безпеки ЄС може перетворитися на політику спільної оборони. Європейська спільнота повинна будувати єдину тривалу оборонну політику, здійснювати контроль над озброєнням, що проводиться в Європі, узгоджувати позиції відносно інших країн і ситуації у світі в цілому. Зазначений договір є основою функціонування політики ЄС у сфері безпеки й оборони [9, с. 3].

З червня 1999 р. зовнішня політика й політика безпеки ЄС стала містити військову складову – спільну європейську політику безпеки й оборони. Можливість надання сил і засобів НАТО для проведення європейських операцій ЄС було обговорено протягом переговорів між двома організаціями, які завершилися 16 грудня 2002 р. підписанням спільної Декларації НАТО і ЄС з Європейської політики безпеки й оборони. Визнаю-

чи за НАТО провідну роль у підтримці безпеки в Європі, ЄС одержало визнання й право доступу до засобів планування Північноатлантичного альянсу, зокрема доступ до штабу Головнокомандуючого збройними силами НАТО в Європі в м. Монс (Бельгія). У 2003 р. Європейський союз кодифікував свої погляди на безпеку в документі «Європейська стратегія безпеки», на постійній основі заснував політичні й військово-штабні структури зовнішньої політики та політики безпеки, а також перейшов до самостійного проведення миротворчих операцій у Європі і за її межами [2].

Іншим варіантом військово-політичного партнерства новітньої епохи стало Об'єднане командування протиповітряної оборони (НОРАД). Його створення 12 травня 1958 р. було наслідком тісної співпраці між США та Канадою. Нині воно представляє особливу модель співробітництва у Північноамериканській регіональній системі міжнародних відносин. Система прийняття рішень в НОРАД передбачає паритетне представництво військового керівництва, принцип консенсусу та консультаційний механізм на найвищому рівні. Такий формат був закладений зі створенням Постійної об'єднаної ради оборони та Комітету військового співробітництва і вдосконалений шляхом проведення спільних американсько-канадських наукових досліджень та військових навчань. Завдяки останнім до системи прийняття рішень Об'єднаного командування були включені спільні оперативні процедури та авторитетний контроль за військами. В результаті виникла комбінована організація протиповітряної оборони під єдиним командуванням [1, с. 14].

На момент створення НОРАД, як військово-політичний союз, виконував функцію ідентифікації спільного ворога, а також збільшив структурну силу союзників. Внаслідок скоординованих дій Канади та США відбулася гомогенізація оборонної сфери у Північноамериканській регіональній системі міжнародних відносин.

Модель двостороннього співробітництва, представлена у НОРАД, характеризується асиметричністю потенціалів партнерів. Незважаючи на паритетне представництво військових у системі прийняття рішень, основні загрози у всі періоди існування НОРАД визначалися США. Іншим прикладом домінування США є створення формально незалежних оборонних структур, які *de facto* діють на території компетенції НОРАД [1, с. 15].

Отже, як зазначають Л. Фалалєєва та О. Давиденко, «динаміка міжнародних процесів свідчить про те, що значення регіональних систем безпеки в забезпеченні міжнародної стабільності надалі зростатиме, посилюється взаємозалежність універсальних, міжрегіональних і регіональних міжнародних організацій колективної безпеки та оборони» [10, с. 83]. Водночас, на нашу думку, теоретико-методологічний аналіз військово-політичного партнерства на прикладі західноєвропейсь-

ких та північноамериканських держав засвідчує різні підходи держав-учасниць до визначення фундаментальних засад співпраці у військовій сфері. Спільна політика безпеки й оборони ЄС стала результатом прагнень європейських країн досягти консенсусу щодо вирішення проблем розвитку сфери оборони на засадах еквівалентного партнерства, тоді як діяльність НОРАД характеризується помітним переважанням в цій організації інтересів США як більш сильного у військово-політичному відношенні учасника і може бути визначена як модель взаємодії «старшого» партнера – лідера з «молодшим» партнером.

Особливим різновидом військово-політичного партнерства у сучасній системі міжнародних відносин постає миротворча діяльність. О. Погірко зараховує її до специфічних складових міжнародного військового співробітництва [7, с. 375]. Однак, на нашу думку, більш доцільно розглядати її в межах сфери військово-політичного співробітництва, оскільки саме збереження миру нині постає головним політичним пріоритетом системи міжнародного партнерства.

Сучасні миротворчі операції здійснюються у нестабільних суспільствах, де наявні такі загрози миру та стабільності у світі, як локальні війни та збройні конфлікти, які найчастіше виникають на міжетнічному, міжрелігійному ґрунті, відрізняються особливою жорстокістю та значними втратами серед цивільного населення. Відповіддю на ці виклики постає миротворча діяльність, яка є універсальним інструментом боротьби за збереження миру і міжнародної безпеки [6, с. 31-32].

Теоретико-методологічний аналіз зазначеної проблеми засвідчує, що контекст, у якому проводяться міжнародні миротворчі операції, постійно змінюється, що передбачає характеристику поняття «миротворчі операції». З часу першої миротворчої місії ООН, яка була створена в 1948 р., реагування на кризи у різних регіонах світу відбувається у різних формах. Відповідно, на позначення діяльності у цій сфері застосовують різні найменування: «миротворча діяльність», «кризовий менеджмент», «місії зі врегулювання криз», «операції з підтримання миру». Назви та типи миротворчих місій визначаються не тільки у зв'язку з їхніми мандатами та функціями, але також залежать і від виконавця. Так, місії Європейського Союзу (ЄС) часто називають «місіями з врегулювання криз», «місіями зі спільної політики безпеки та оборони», «операціями ЄС» (зокрема, військовими операціями), тоді як інші міжнародні організації, такі як НАТО, переважно використовують поняття «миротворчі операції об'єднаних націй», «операції з підтримання миру». Сьогодні багатомірні миротворчі операції покликані не лише підтримувати мир та безпеку в усьому світі, а й сприяти політичному процесу, захищати цивільних осіб, сприяти роззброєнню, демобілізації та реінтеграції колишніх комбатантів, підтримувати

організацію виборів, захищати і просувати права людини, допомагати у відновленні верховенства права. Отже, миротворчі операції насамперед охоплюють діяльність, спрямовану на запобігання, обмеження й управління насильницьким конфліктом, а також на подолання його наслідків. Іншими завданнями, які мають вирішуватися за допомогою зазначеного засобу міжнародного партнерства, є запобігання конфліктам, відновлення миру, миротворчість. Складовими миротворчої діяльності є багатосторонні та спеціальні місії, зокрема з військових питань [14].

У сучасному світі міжнародна миротворча діяльність стала постійним складником міжнародного співробітництва та найбільш дієвою його формою, зокрема у сфері попередження та урегулювання збройних конфліктів. Адже миротворчі зусилля держави – це не лише внесок у розбудову стабільної та безпечної Європи і світу в цілому, а й інструмент посилення національної безпеки завдяки створенню стабільного зовнішньополітичного середовища. Участь у міжнародних миротворчих місіях сприяє професійній адаптації військовослужбовців до загальносвітових стандартів, досягненню всебічного взаємного сумісництва та співпраці зі збройними силами провідних країн світу, отриманню міжнародного досвіду з військової підготовки [5, с. 185].

Дослідники визначають декілька варіантів реалізації військово-політичного партнерства, що знаходять вияв у миротворчій діяльності, відрізняючись за організацією командної структури та ступенем інтеграції оперативних підрозділів:

- прикріплене партнерство: незалежний операційний підрозділ, що представляє збройні сили першої країни, працює поряд і знаходиться під оперативним командуванням великого підрозділу від другої країни;

- вбудоване партнерство: війська з першої країни інтегровані в межах діючих підрозділів другої країни, формуючи змішані підрозділи під командуванням структур другої країни;

- спільне розгортання: різні оперативні підрозділи від першої та другої країн працюють як частини цілого, підпорядковуючись багатонаціональній командній структурі за участю офіцерів обох країн;

- композитне партнерство: війська з двох або більше країн утворюють двонаціональні або багатонаціональні змішані підрозділи, що служать під командуванням багатонаціональної структури, до якої входять офіцери з двох або більше країн [13].

Висновки. Військово-політичне співробітництво реалізує державну політику у сфері безпеки й оборони, заходи щодо інтеграції, зміцнює довіру, партнерські відносини та взаємовигідні контакти і забезпечує виконання міжнародних зобов'язань певної держави у військовій сфері. Військово-політичне співробітництво дає змогу здійснювати інтеграцію держав до вій-

ськово-політичних союзів, виявом чого постає інституціоналізація зазначеного напрямку військово-партнерства. Важливим різновидом військово-політичного співробітництва у сучасному світі стає миротворча діяльність. Миротворча діяльність спрямована на забезпечення виконання міжнародних зобов'язань держави з підтри-

мання миру відповідно до міжнародних угод та чинного національного законодавства. Крім того, армія держави, що бере участь у миротворчій діяльності, також здійснює заходи міжнародного співробітництва у військово-наукових, військово-економічних, інформаційних та екологічних галузях.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бочар І. В. Діяльність НОРАД: модель військово-політичного співробітництва в регіональній системі міжнародних відносин / І. В. Бочар // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія: Політологія. Соціологія. Право. – 2011. – № 1. – С. 9-15.
2. Карташова Ю. О. Політика європейської безпеки / Ю. О. Карташова. – Режим доступу: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2009-1/doc/12.pdf>
3. Клименко Ю. А. Військово-політичне союзницьке співробітництво як чинник геополітичної стабілізації в Європі: автореф. дис. ... канд. політ. наук. – Київ, 2011. – 20 с.
4. Клименко Ю. А. Інституціоналізація військово-політичного союзницького співробітництва / Ю. А. Клименко // Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. – 2008. – Т. 13 – № 3. – С. 253-263.
5. Котелянець О. О. Актуальні питання розвитку міжнародної миротворчої діяльності України / О. О. Котелянець // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 2 (23). – С. 185-190.
6. Палагнюк Ю. В. Сучасний стан та перспективи співробітництва НАТО та України у сфері миро творчості / Ю. В. Палагнюк // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер: Політологія. – 2008. – Т. 93. – № 80. – С. 31-34.
7. Погібко О. І. Правові засади врегулювання військового співробітництва – складової оборонного курсу держави / О. І. Погібко // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – № 52. – С. 370-377.
8. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – Київ: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.
9. Труш О. О. Історико-правові засади європейської політики безпеки й оборони / О. О. Труш, Є. М. Нікіпелова // Теорія та практика державного управління. – 2016. – № 3 (54). – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/1/05.pdf>
10. Фалалєєва Л. Г. Особливості реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу / Л. Г. Фалалєєва, О. І. Давиденко // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – № 2 (24). – С. 82-88.
11. Феденко О. В. Особливості методики оцінки військово-політичної обстановки в сучасних умовах / О. В. Феденко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – № 101. – Ч. 1. – С. 54-61.
12. Хаирова А. Г. Становление внешней политики европейских сообществ: попытки западноевропейских стран по созданию структур и реализации планов военно-политического сотрудничества в 50-60 гг. XX века / А. Г. Хаирова // Вестник современной науки. – 2015. – № 4. – С. 168-172.
13. Daniel D. C. F. Deploying Combined Teams: Lessons Learned from Operational Partnerships in UN Peacekeeping / D. C. F. Daniel, P. D. Williams, A. C. Smith // Providing For Peacekeeping. – 2015. – № 12. – Retrieved from: <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/08/IPI-E-pub-Operational-Partnerships-in-Peacekeeping.pdf>
14. Norvanto E. Seminar Publication on Contemporary Peace Operations – from Theory to Practice / E. Norvanto, H. Dumur-Laanila // FINCENT Publication Series. – 2017. – № 2. – Retrieved from: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/143913/EAPTC_Seminar%20Publication.pdf?sequence=2

REFERENCES

1. Bochar I. V. (2011). Diyalnist NORAD: model viyskovo-politychnogo spivrobotnytstva v regionalniy systemi mizhnarodnyh vidnosyn [Activities of NORAD: the model of military-political cooperation in the regional system of international cooperation] Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut". Seria: Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo, 1, 9-15.
2. Kartashova Yu. O. Polityka yevropeiskoyi bezpeky [European Security Policy]. Retrieved from: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2009-1/doc/12.pdf>
3. Klymenko Yu. A. (2011). Viyskovo-politychne soiuznytske spivrobotnytstvo yak chynnyk geopolitychnoi stabilizatsii v Yevropi: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk. [Military-political ally cooperation as an aspect of geopolitical stability in Europe] Kyiv.
4. Klymenko Yu. A. (2008). Instytutstyalizatsiia viyskovo-politychnoho soiuznytskoho spivrobotnytstva [Institutionalization of military-political ally cooperation] Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Sotsiolohiia i politychni nauky, 13(3), 253-263.
5. Kotelianets O. O. (2012). Aktualni pytannia rozvytku mizhnarodnoi myrotvorchoi diialnosti Ukrainy [Relevant issues of Ukrainian international peacemaking activity development] Stratehichni priorytety, 2, 185-190.

6. Palahniuk Yu. V. (2008). Suchasnyi stan ta perspektyvy spivrobitnytstva NATO ta Ukrainy u sferi myro tvorchosti [Current state and perspectives of the Ukraine NATO cooperation in the peacemaking field]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly*. Ser: Politolohiia, 93(80), 31-34.
7. Pohibko O. I. (2010). Pravovi zasady vrehuliuvannia viiskovoho spivrobitnytstva – skladovoi oboronnoho kursu derzhavy [Legal basis of military cooperation] *Aktualni problemy derzhavy i prava*, 52, 370-377.
8. Levenets, Yu., & Shapoval, Yu. (2011). *Politychna entsyklopediia [Encyclopedia on politics]*. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo.
9. Trush O. O., & Nikipelova Ye. M. (2016). Istoryko-pravovi zasady yevropeiskoi polityky bezpeky y oborony. [Historical and legal basis for European defense and security policy] *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia*, 3. Retrieved from: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/1/05.pdf>
10. Falalieieva L. H. (2012). Osoblyvosti realizatsii spilnoi zovnishnoi ta bezpekovoii polityky Yevropeiskoho Soiuzu [Peculiarities of implementation of joint foreign and security policy of the European Union]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*, 2, 82-88.
11. Fedenko O. V. (2011). Osoblyvosti metodyky otsinky voienno-politychnoi obstanovky v suchasnykh umovakh. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 101, P. 1., 54-61.
12. Khayrova A. H. (2015). Stanovlenye vneshnei polytyky evropeiskykh soobshchestv: popytka zapadnoevropeiskykh stran po sozdaniyu struktur i realizatsyy planov voenno-polytycheskoho sotrudnychestva v 50–60 h. XX veka [Establishment of the foreign policy of European communities: the efforts of Western European states to establish governing bodies and implement plans of military-political cooperation]. *Vestnyk sovremennoi nauky*, 4, 168-172.
13. Daniel D. C. F., Williams P. D., & Smith A. C. (2015). Deploying Combined Teams: Lessons Learned from Operational Partnerships in UN Peacekeeping. *Providing For Peacekeeping*, 12. Retrieved from: <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/08/IPI-E-pub-Operational-Partnerships-in-Peacekeeping.pdf>
14. Norvanto E., & Dumur-Laanila H. (2017). Seminar Publication on Contemporary Peace Operations – from Theory to Practice. *FINCENT Publication Series*, 2. Retrieved from: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/143913/EAPTC_Seminar%20Publication.pdf?sequence=2

Джус Олександр Анатолійович

Викладач кафедри військової психології та політології
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка
01033, м. Київ, Вулиця Володимирська, 60

Dzhus Olexander

Lecturer, Department of Military Psychology and Political Science
Military Institute of Kyiv National Taras Shevchenko University
60, Volodymyrska St., 01033, Kyiv, Ukraine

Email: office.chief@univ.net.ua

Цитування: Джус О. А. Військово-політичне партнерство як інтегральний напрямок військового співробітництва / О. А. Джус // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 2. – С. 121-127.

Citation: Dzhus, O. A. (2018). Viiskovo-politychne partnerstvo yak intehralnyi napriamok viiskovoho spivrobitnytstva [Military-political partnership as an integral component of military cooperation]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(2), 121-127.